

ANETA KUŁAKOWSKA-BICZ

System finansowania strat ludności po zdarzeniach katastroficznych w świetle badań empirycznych

Zagrożenia naturalne istniały od zawsze, szkodząc ludziom, zwierzętom i roślinom. W ostatnim czasie dość często niepokoją nasz kraj, doświadczając dotkliwie różne sektory i sfery działalności człowieka. Wypłacane przez państwo odszkodowania, tanie kredyty oraz darowizny nie zaspokajają potrzeb poszkodowanych. Dlatego też autorka opierając się na badaniach empirycznych związanych z ubezpieczeniem osób fizycznych od zdarzeń o charakterze katastroficznych lub klęski żywiołowej, włącza się do dyskusji na temat stworzenia rozwiązania systemowego niosącego niezwłoczną pomoc finansową poszkodowanym.

1. Finansowanie strat elementem fazy odbudowy systemu zarządzania kryzysowego

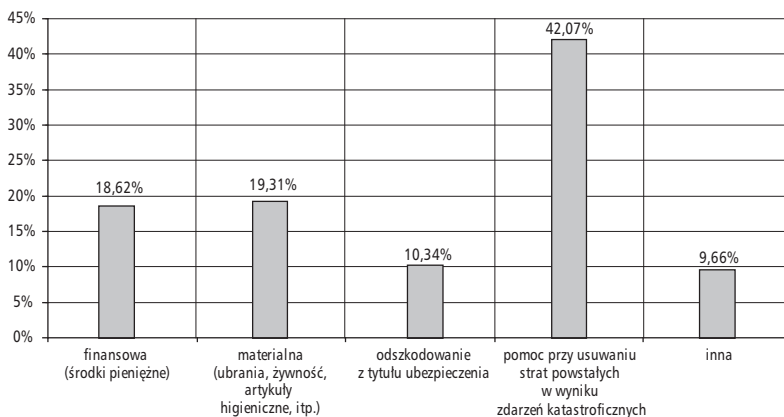
Katastrofa to wydarzenie, które wywołuje negatywne skutki. Zdarzenia katastroficzne powodują straty wśród ludzi i straty majątkowe. Katastrofy naturalne wywołane siłami natury to wydarzenia nieuchronne, a straty wynikłe po ich wystąpieniu są znaczne. Katastrofy naturalne określane są zazwyczaj klęskami żywiołowymi lub kataklizmami. Dla wielu osób zamieszkujących obszary podwyższonego ryzyka, prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia naturalnego często kończy się utratą dorobku całego życia. Pogląd ten weryfikują badania ankietowe w zakresie opinii i tendencji dotyczących zagrożeń i finansowania strat spowodowanych zdarzeniami katastroficznymi. Badania zostały przeprowadzone na przełomie roku 2009/2010, z wykorzystaniem ankiety dostarczonej bezpośrednio do respondentów. Wywiad kwestionariuszowy osobiście prowadził ankieter z respondentami. W trakcie badania ankietowego ankieter wyjaśniał na bieżąco niezrozumiałe sformułowania. Badanie miało znaczenie jakościowe, mające na celu uzyskanie opinii na temat finansowania strat spowodowanych przez przyrodę. Badania zostały przeprowadzone na terenie Polski w miastach do 20 tysięcy oraz powyżej 20 tysięcy mieszkańców i na wsi. Zdecydowana większość ankietowanych osób doświadczyła w rejonie zamieszkania zdarzenia o znamionach katastroficznych spowodowanych przez przyrodę. Badania przeprowadzone zostały na terenie województwa

śląskiego, małopolskiego, podkarpackiego, mazowieckiego i pomorskiego, w gospodarstwach domowych o różnej liczebności członków, zamieszkujących wspólnie oraz posiadających wspólny majątek. Były to osoby fizyczne pracujące na posadach stałych, najemnie, emeryci oraz osoby pracujące na własny rachunek bądź prowadzące działalność rolniczą, przy czym nie było to ich głównym zajęciem. W badaniu ankietowym wzięły udział osoby w wieku od 20 lat do ponad 50 lat. Sytuacja materialna respondentów była oceniana jako dobra i przeciętna. Głównym źródłem utrzymania ankietowanych była umowa o pracę, praca na własny rachunek oraz praca w gospodarstwie rolnym. Ankietowanymi były osoby fizyczne prowadzące gospodarstwa domowe lub gospodarstwa rolne posiadające nieruchomości. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankietowy, który zawierał 21 pytań wielokrotnego wyboru (załącznik nr 1). Pytania dotyczyły między innymi:

- typologii badanych gospodarstw domowych: miejsca zamieszkania, wieku, źródła utrzymania, itp.,
- czynników motywacyjnych wpływających na zakup polis ubezpieczeniowych: posiadanie ubezpieczenia, co motywuje do zakupu polisy ubezpieczeniowej, co wpływa na brak zakupu polisy ubezpieczeniowej, itp.,
- szkód wyrządzonych przez zdarzenie o charakterze katastroficznym: szkody w majątku trwałym.

Zebrany materiał źródłowy poddano analizie porównawczej i przedstawiono go w formie opisowej i graficznej. Wyniki opracowane zostały przy wykorzystaniu normalnego rozkładu prawdopodobieństwa, na ich podstawie zostały przedstawione ogólne trendy na temat zdarzeń katastroficznym i ubezpieczeń. Wystąpienie zdarzenia katastroficznego powoduje wielkie straty i osoby poszkodowane nie są w stanie same odbudować swojego utraconego majątku. Po wystąpieniu zdarzenia katastroficznego ludzie poszkodowani pozostają w wielu przypadkach bez środków do normalnej egzystencji. W takich przypadkach oczekują oni szybkiej pomocy, przede wszystkim finansowej, materialnej i psychologicznej oraz pomocy przy usuwaniu zniszczeń (Wykres 1).

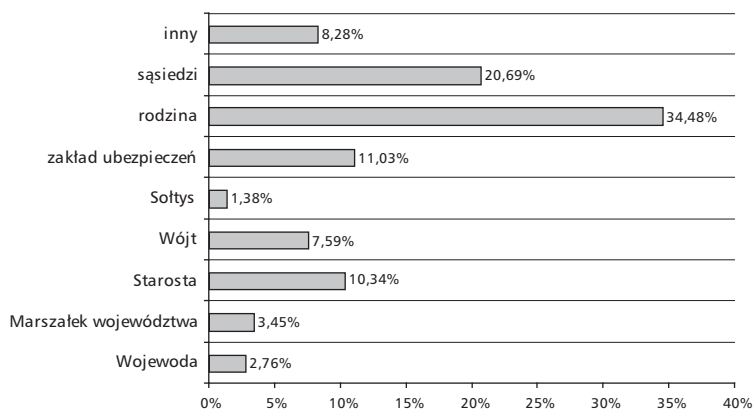
Wykres 1. Forma udzielonej pomocy poszkodowanym

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych na przełomie 2009/2010 r. Badania przeprowadzone na próbie badawczej 150 osób indywidualnych.

Pomoc materialną lub finansową poszkodowani uzyskują od instytucji państwowych, osób prywatnych, rodzin oraz zakładów ubezpieczeń (Wykres 2).

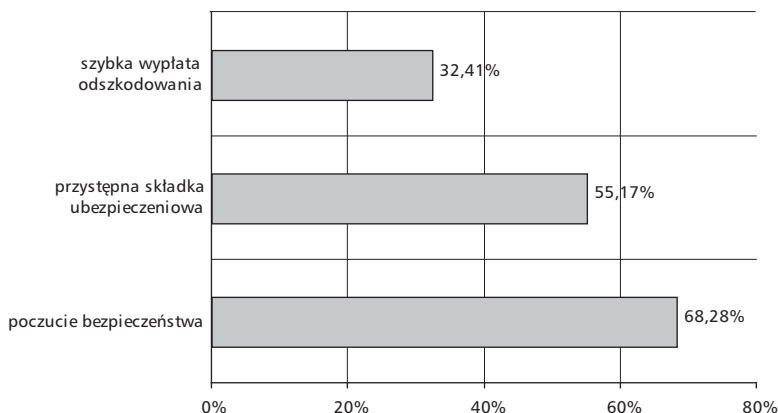
Wykres 2. Podmioty, które udzieliły pomocy poszkodowanym

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych na przełomie 2009/2010 r. Badania przeprowadzone na próbie badawczej 150 osób indywidualnych.

Osoby poszkodowane oczekują także bezpieczeństwa ekonomicznego oraz ochrony swojego majątku i nieruchomości. Ankietowani wykazują skłonności do zakupu ubezpieczeń od zdarzeń katastroficznych. Według respondentów zakup polisy ubezpieczeniowej daje poczucie bezpieczeństwa oraz możliwość szybkiej odbudowy poprzez niezwłoczną wypłatę odszkodowania.

Wykres 3. Co przekonuje ludność do zakupu polisy ubezpieczeniowej od zdarzeń katastroficznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych na przełomie 2009/2010 r. Badania przeprowadzone na próbie badawczej 150 osób indywidualnych.

Pomoc ze strony rządu realizowana jest między innymi w oparciu o system zarządzania bezpieczeństwem (zarządzania kryzysowego) w ramach jednej z faz, jaką jest odbudowa, będąca końcową fazą cyklu zarządzania kryzysowego¹.

Odbudowa może mieć różny charakter, wyróżniamy odbudowę:

- krótkoterminową, polegającą na przywróceniu systemów niezbędnych do życia, do minimalnych standardów operacyjnych,
- długoterminową, mogącą trwać wiele lat, aż do kompletnej odbudowy całego obszaru dotkniętego katastrofą.

W ramach odbudowy (Schemat 1.), wykonywane są między innymi takie zadania jak: zapewnienie pomocy ludności dotkniętej katastrofą (np. tymczasowe zakwaterowanie, pomoc finansowa, itp.), wypłacenie odszkodowań poszkodowanym – uruchomienie świadczeń, aktywizacja odbudowy przy wykorzystaniu dostępnych finansów, przywracanie warunków życia na poziomie gwarantującym wyższe bezpieczeństwo społeczeństwa, odtwarzanie i uzupełnianie zapasów – przywrócenie gotowości służb ratowniczych.

Schemat 1. Zakres zadań fazy odbudowy w zarządzaniu kryzysowym

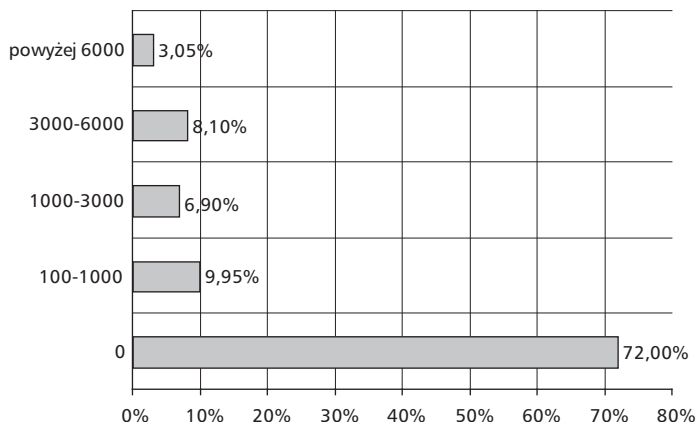
Szacowanie szkód, strat powstałych w wyniku sytuacji kryzysowej	Przywrócenie równowagi i bezpieczeństwa ekologicznego (środowisko naturalne)	Sprawne administrowanie
Zapewnienie pomocy ludności dotkniętej katastrofą (np. tymczasowe zakwaterowanie, pomoc finansowa, itp.)	Odbudowa i przywrócenie sprawności infrastruktury (obiekty i urządzenia)	Realizacja zobowiązań - rozliczenie kosztów reagowania
Leczenie w zakładach opieki zdrowotnej i rehabilitacji		Aktywizacja odbudowy przy wykorzystaniu dostępnych finansów
Przywrócenie warunków życia na poziomie gwarantującym wyższe bezpieczeństwo społeczeństwa	Informowanie o prawach i obowiązkach	Zapewnienie pomocy społecznej
Odtwarzanie i uzupełnianie zapasów - przywrócenie gotowości służb ratowniczych	Inicjatywa legislacyjna	Aktualizacja przedsięwzięć zapobiegawczych
		Modyfikacja planów
Wypłacenie odszkodowań poszkodowanym - uruchomienie świadczeń	Podsumowanie i wyciągnięcie wniosków	Prace dokumentacyjne (sprawozdania, raporty, itd.)

Źródło: B. Kosowski: *Sprawne i elastyczne zarządzanie w kryzysie*. Wyd. Dyfin. Warszawa 2008, s. 95.

Zadania te, które wykonują określone instytucje państwowe udzielając pomocy finansowej poszkodowanym są często realizowane z dużym opóźnieniem² i w symbolicznej wysokości, niewystarczającej na całkowitą odbudowę zniszczeń (Wykres 4).

1. B. Kosowski: *Model systemu zarządzania kryzysowego szczebla wojewódzkiego*. Wyd. SGSP, Warszawa 2007, ss. 59-62.
2. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Biuro do Spraw Usuwania Skutków Klęsk Żywiolowych. Przykładowo: ostatnie transe przeznaczone na likwidację skutków powodzi z 1997 r. przydzielane były w 2004 r. – dane uzyskane z Biura ds. Usuwania Skutków Powodzi.

Wykres 4. Wysokość wypłaconej pomocy finansowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych na przełomie 2009/2010 r. Badania przeprowadzone na próbie badawczej 150 osób indywidualnych.

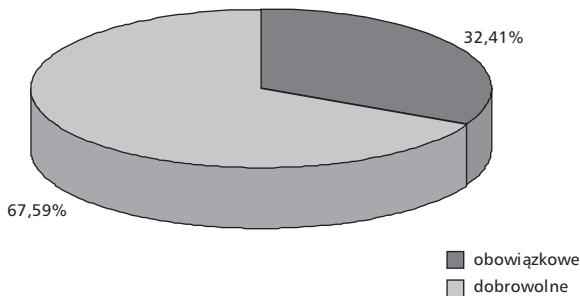
Wydaje się celowym, aby z funkcjonującym systemem bezpieczeństwa powiązać inne instytucje, niekoniecznie państwowe, które w przypadku wystąpienia zdarzenia katastroficznego, w sposób szybki i znacznie większy, udzielą pomocy finansowej poszkodowanym. Do takich instytucji należy zaliczyć zakłady ubezpieczeniowe. Na polskim rynku ubezpieczenia te mają charakter obowiązkowy bądź dobrowolny. Ubezpieczeniami obowiązkowymi są zgodnie z Ustawą z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych³:

- ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów,
- ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego,
- ubezpieczenie budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych.

Obowiązkowe ubezpieczenia budynków od ognia i innych zdarzeń losowych nie odnoszą się do majątku podmiotów gospodarczych, instytucji i osób indywidualnych niebędących rolnikami, które mogą jedynie w sposób dobrowolny realizować transfer ryzyka na zakład ubezpieczeniowy. Należy nadmienić, że ubezpieczenia tych podmiotów z reguły są droższe. Z przeprowadzonych badań, w których wzięty udział osoby indywidualne niebędące rolnikami wynika, że 67,59 proc. uważa, że powinien funkcjonować system ubezpieczeń od zdarzeń katastroficznych w formie dobrowolnej, a 32,41 proc. ankieterów (Wykres 5) uważa, że ubezpieczenie to powinno być obowiązkowe. Z przeprowadzonych badań wynika, że zdecydowana większość respondentów jest za ubezpieczeniem od zdarzeń katastroficznych w formie dobrowolnej.

3. Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124, poz. 1152, ze zm.).

Wykres 5. Forma ubezpieczeń katastroficznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych na przełomie 2009/2010 r. Badania przeprowadzone na próbie badawczej 150 osób indywidualnych.

2. Zagrożenia zdefiniowane w sektorze ubezpieczeniowym

Ubezpieczenia obowiązkowe i dobrowolne wykonywane są przez zakłady ubezpieczeń, które realizują działalność związaną z oferowaniem i udzielaniem ochrony na wypadek ryzyka wystąpienia skutków zdarzeń związanych z ogniem, eksplozją, burzą i innymi żywiołami, energią jądrową, obsunięciem ziemi lub tąpnięciem⁴. Ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych⁵, do zakresu ubezpieczenia budynków rolniczych na skutek zaistnienia zdarzenia losowego, włącza zdarzenia w postaci: ognia, huraganu, powodzi, podtopienia, deszczu nawalnego, gradu, opadów śniegu, uderzenia pioruna, eksplozji, obsunięcia się ziemi, tąpnięcia, lawiny lub upadku statku powietrznego. Jako skutek zdarzeń takich jak:

- ogień – uważa się szkody powstałe w wyniku działań ognia, który przedostał się poza palenisko lub powstał bez paleniska i rozszerzył się o własnej sile,
- huragan – uważa się szkody powstałe w wyniku działania wiatru o prędkości nie mniejszej niż 24 m/s, którego działanie wyrządza masowe szkody. Pojedyncze szkody uważa się za spowodowane przez huragan, jeżeli w najbliższym sąsiedztwie stwierdzono działanie huraganu,
- powódź – uważa się szkody powstałe wskutek zalania terenów w następstwie podniesienia się poziomu wody w korytach wód płynących lub stojących,
- podtopienie – uważa się szkody powstałe wskutek zalania terenów w wyniku deszczu nawalnego lub spływu wód po zboczach lub stokach na terenach górskich i falistych,
- deszcz nawalny – uważa się szkody powstałe w wyniku opadów deszczu o współczynniku wydajności co najmniej 4,
- grad – uważa się szkody powstałe wskutek opadu atmosferycznego składającego się z bryłek lodu,

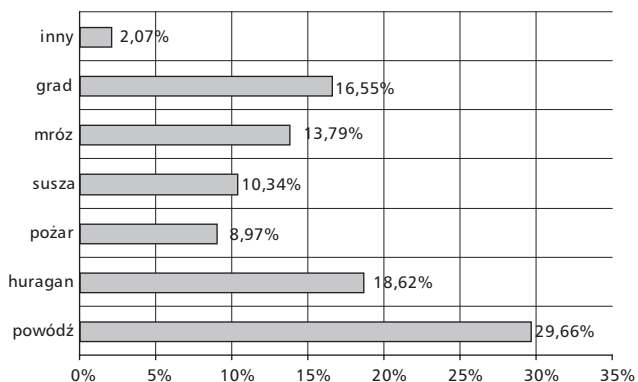
4. B. Kosowski: *Model systemu zarządzania .....*, op. cit., s.160.

5. Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124, poz. 1152, ze zm.), art. 67.

- opady śniegu – uważa się szkody powstałe w wyniku opadów śniegu przekraczających 85 proc. wartości charakterystycznej (normowej) obciążenia śniegiem gruntu, właściwej dla strefy, w której znajduje się ubezpieczony budynek, określonej według obowiązującej normy polskiej „Obciążenie śniegiem”. Warunkiem uznania szkody za spowodowaną opadami śniegu jest, aby przynajmniej jedna stacja meteorologiczna Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, zlokalizowana na terenie tej samej strefy lub strefy o niższej wartości charakterystycznej obciążenia śniegiem w promieniu 100 km od ubezpieczonego budynku, zmierzyła ciężar pokrywy śnieżnej przekraczający 85 proc. wartości charakterystycznej (normowej) właściwej dla miejsca lokalizacji budynku,
- piorun – uważa się szkody będące następstwem uderzenia pioruna,
- eksplozję – uważa się szkody powstałe w wyniku gwałtownej zmiany stanu równowagi układu z jednoczesnym wyzwoleniem się gazów, pyłów lub pary, wywołane ich właściwością rozprzestrzeniania się w odniesieniu do naczyń ciśnieniowych i innych tego rodzaju zbiorników. Warunkiem uznania szkody za spowodowaną eksplozją jest, aby ściany tych naczyń i zbiorników uległy rozdarciu w takich rozmiarach, iż wskutek ujścia gazów, pyłów, pary lub cieczy nastąpiło nagłe wyrównanie ciśnień. Za spowodowane eksplozją uważa się również szkody powstałe wskutek implozji, polegające na uszkodzeniu zbiornika lub aparatu próżniowego ciśnieniem zewnętrznym,
- obsunięcie się ziemi – uważa się szkody spowodowane przez zapadanie się ziemi oraz usuwanie się ziemi, z tym że za szkody spowodowane przez:
  - zapadanie się ziemi – uważa się szkody powstałe wskutek obniżenia się terenu z powodu zawalenia się podziemnych pustych przestrzeni w gruncie,
  - usuwanie się ziemi – uważa się szkody powstałe wskutek ruchów ziemi na stokach,
- tąpnięcie – uważa się szkody powstałe wskutek wstrząsów podziemnych, spowodowanych pęknięciem skał, wywołanych naruszeniem równowagi sił w tych skałach,
- lawinę – uważa się szkody powstałe wskutek gwałtownego zsuwania się lub staczania ze zboczy górskich lub falistych: mas śniegu, lodu, skał, kamieni, ziemi lub błota,
- upadek statku powietrznego – uważa się szkody powstałe wskutek katastrofy bądź przymusowego lądowania samolotu silnikowego, bezsilnikowego lub innego obiektu latającego, a także spowodowane upadkiem ich części lub przewożonego ładunku.

Wyżej opisane żywioły zostały zdefiniowane w regulacjach prawnych zakładów ubezpieczeniowych. Inne podmioty mogą rozumieć i wyjaśniać te zdarzenia w inny sposób. Zdarzenia te mają na ogół charakter katastroficzny w opinii badanych, przy czym aż 29,66 proc. ankietowanych uznało, że powódź jest dla nich najgroźniejszym zdarzeniem katastroficznym, które przynosi najwięcej strat, a kolejnym żywiołem, który budzi lęk i duże straty jest huragan 18,62 proc. (Wykres 6.).

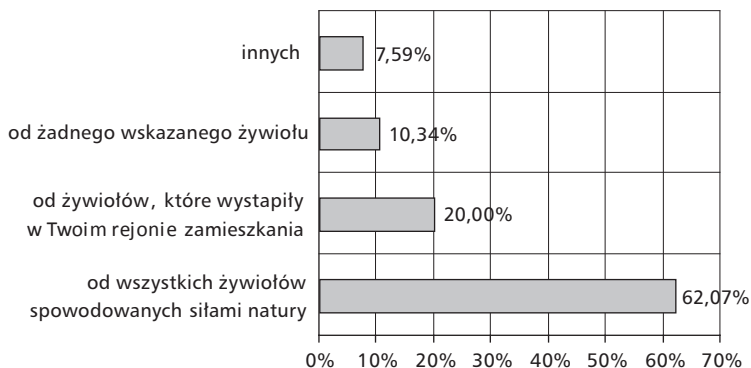
Wykres 6. Żywiół, który spowodował zdarzenie o charakterze katastroficznym

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych na przełomie 2009/2010 r. Badania przeprowadzone na próbie badawczej 150 osób indywidualnych.

Natomiast 62,07 proc. respondentów preferuje ubezpieczenia od wszystkich żywiołów spowodowanych siłami natury (Wykres 7).

Wykres 7. Preferowane ubezpieczenia od zdarzeń katastroficznym

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych na przełomie 2009/2010 r. Badania przeprowadzone na próbie badawczej 150 osób indywidualnych.

Obecnie na rynku ubezpieczeniowym nie ma ofert dla gospodarstw domowych, które dotyczą zdarzeń katastroficznym spowodowanych przez naturę. Szkody katastroficzne powodują zniszczenia dorobku całego życia. Na podstawie uzyskanych wyników z przeprowadzonych badań można wnioskować, że respondenci wykazują chęć zakupu polis ubezpieczeniowych z zakresu ubezpieczeń od zdarzeń katastroficznym.

Wprowadzenie polis ubezpieczeniowych od zdarzeń katastroficznych gospodarstwa domowego mogłyby przenieść część ryzyka na zakłady ubezpieczeniowe. W wyniku wystąpienia zdarzenia katastroficznego, gospodarstwa domowe mogłyby z odszkodowania odbudować zniszczony majątek. Zakłady ubezpieczeniowe wprowadzając system ubezpieczeń od zdarzeń katastroficznych, zwiększyłyby liczbę sprzedanych polis ubezpieczeniowych w tym zakresie. Opracowując mapy ryzyka dla poszczególnych regionów Polski, można by było zaproponować społeczeństwu ubezpieczenia od zdarzeń najbardziej prawdopodobnych dla danego regionu. Sporządzone mapy ryzyka doprowadziłyby do zwiększenia elastyczności działań zakładów ubezpieczeń, a mieszkańców zagrożonych terenów zachęciłyby do zakupu takich ubezpieczeń, co zwiększyłoby bezpieczeństwo lokalnej ludności. Za udzieloną ochronę ubezpieczeniową ubezpieczyciele pobraliby określone składki ubezpieczeniowe adekwatne do zagrożenia jakie może wystąpić w danym regionie.

3. Ocena ryzyka oraz transfer skutków na instytucje ubezpieczeniowe

Wzrastające szkody ekonomiczne w wyniku zagrożeń naturalnych w wielu państwach stały się bodźcem do stworzenia narodowych i regionalnych ubezpieczeń skupionych właśnie na tych zagrożeniach⁶. Analiza wybranych programów ubezpieczeń wskazuje na ogólne tendencje, które skupiają się na:

- zagrożeniach naturalnych i obszarach największego ryzyka,
- obszarach budownictwa mieszkaniowego,
- wielkości składek ubezpieczeniowych, uzależnionych od wielkości ryzyka,
- zarządzaniu w wymiarze społecznym,
- sprzedaży i obsługi ubezpieczeń przez ustanowione sieci firm i agentów ubezpieczeniowych⁷.

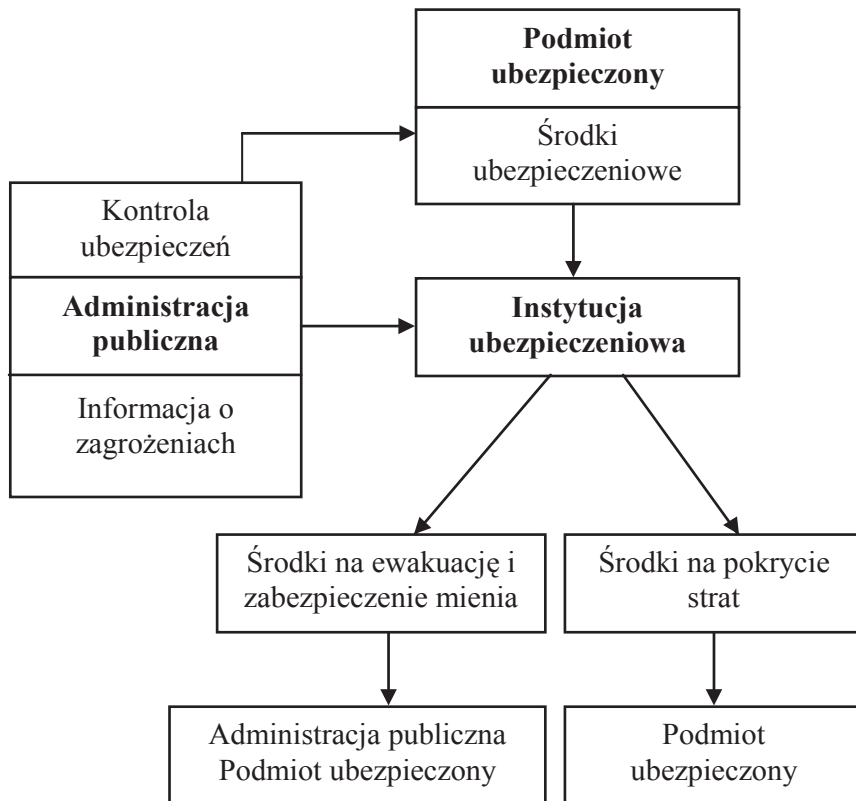
W Polsce szkody wynikłe z przyczyn naturalnych ustala się w oparciu o informacje uzyskane z Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, a w przypadku braku możliwości uzyskania odpowiednich informacji przyjmuje się stan faktyczny i rozmiar szkód świadczący o działaniu tych zjawisk. Istotną rolę w fazie odbudowy ze zniszczeń pełnią organy administracji publicznej (Schemat 2.), które monitorują sytuację i posiadają pełną informację o ewentualnym rozwoju zdarzenia, a następnie o szacunkowych stratach, co jest jednym z zadań wspomnianej na wstępie fazy odbudowy.

---

6. B. Kosowski: *Model systemu zarządzania .....*, op. cit., s.169.

7. Wyciąg z raportu EQE International z roku 2001, odnoszący się do systemu ubezpieczeń w Polsce.

Schemat 2. Współpraca w zakresie transferu ryzyka

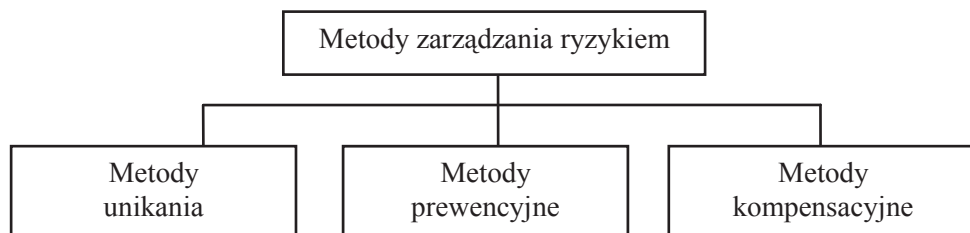

Źródło: B. Kosowski: *Sprawne i elastyczne zarządzanie w kryzysie*. Wyd. Dyfin. Warszawa 2008, s. 95.

Przedstawiony schemat współpracy jest możliwy do wprowadzenia w realne funkcjonowanie systemu zarządzania kryzysowego w momencie stworzenia podwalin prawnych obowiązkowości ubezpieczenia. Forma takiego ubezpieczenia nie powinna się odnosić tylko do jednej grupy społecznej (obecnie rolników), ale np. do wszystkich tych, którzy posiadają majątek trwały w obszarach zagrożonych i nie tylko. Uwzględniając dane historyczne bądź ocenę ryzyka danego regionu można wprowadzić obowiązkowość ubezpieczeń przy zastosowaniu odpisów. Ubezpieczenia tego rodzaju mogłyby być prowadzone przez Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych.

Ocena ryzyka jest jedną z metod zarządzania ryzykiem obejmującą rachunek prawdopodobieństwa i metody statystyczne. Analiza prawdopodobieństwa pozwala prognozować poziom zmiennych w warunkach optymistycznych i pesymistycznych, pozwala również znacznie poszerzyć ich zakres, a tym samym określić prawdopodobieństwo wystąpienia każdej wartości zmiennej. W zarządzaniu ryzykiem w wielu przypadkach stosuje się między innymi takie metody jak: unikanie ryzyka, prewencyjne i kompensacyjne (Schemat 3).

Schemat 3. Metody zarządzania ryzykiem

Źródło: opracowanie własne na podstawie S. Nahotko: *Ryzyko ekonomiczne w działalności gospodarczej*. Wyd. Oficyna Wydawnicza Ośrodka Postępu Organizacyjnego. Bydgoszcz 1997, ss. 120-123.

Ubezpieczenie, będące poza tworzeniem rezerw finansowych, jest jedną z form metody kompensacyjnej. Stanowi niezwykle praktyczną formę przenoszenia skutków ryzyka, gdyż kosztem składki⁸ ewentualne straty spowodowane zdarzeniami losowymi finansuje ubezpieczyciel. Potrzeba ubezpieczenia nie jest dostatecznie uświadomiona i doceniana, co powoduje, że gospodarstwa domowe nie zabezpieczają się przed skutkami tych zdarzeń, nie mają także możliwości pokrycia zaistniałych szkód, odtworzenia sytuacji materialnej sprzed szkody i kontynuowania dotychczasowej działalności⁹. Ubezpieczyciel przejmuje obowiązek szacowania ryzyka, w tym analizy prawdopodobieństwa, która zwiększa znaczenie obliczeń, gdyż oprócz prognozowania prawdopodobieństwa wystąpienia zmian, trzeba przeprowadzić kalkulację dla kilku wartości każdej ze zmiennych¹⁰. Mimo że metody statystyczne mają swoją bogatą literaturę, to nie są one jednak dostatecznie wykorzystywane w zarządzaniu ryzykiem. Ich stosowanie wymaga bowiem pracochłonności oraz skomplikowanych obliczeń i wydaje się, że zakłady ubezpieczeń będące instytucjami finansowymi mogą w praktyce, poza instytucjami naukowymi, być podmiotami współdziałającymi przy tworzeniu map ryzyka kraju w odniesieniu do przewidywalnych i prawdopodobnych zagrożeń naturalnych.

Przeprowadzone badania wskazują jednak na ogólne trendy i w połączeniu z badaniami już przeprowadzonymi, w których wzięły udział podmioty gospodarcze i instytucje prywatne, administracja publiczna oraz zakłady ubezpieczeniowe, przyczynią się do opracowania rozwiązania systemowego w omawianej problematyce. Problem ten, mimo dyskusji o nim od wielu lat, jest w Polsce nierozwiązany, a bardzo istotny i ważny z punktu widzenia zaspokajania potrzeb poszkodowanych w przypadku wystąpienia

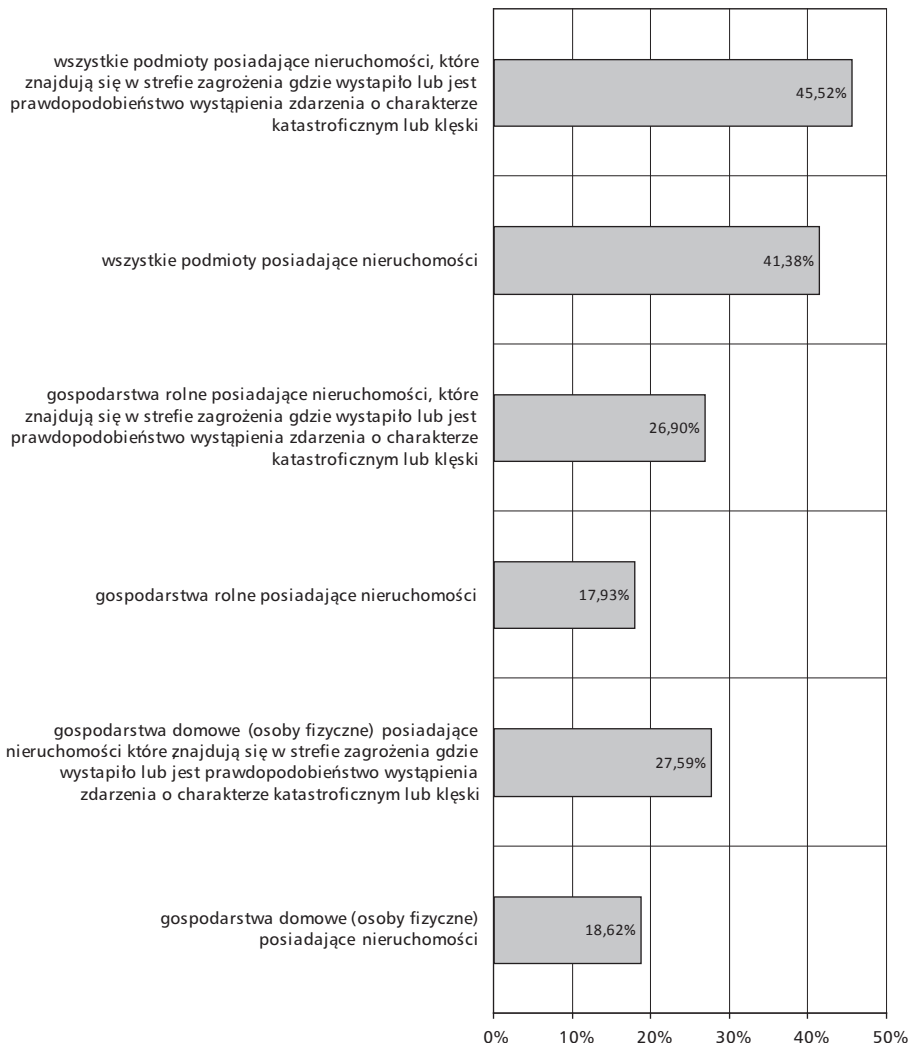
8. Bardzo istotny element systemu zarządzania bezpieczeństwem, bowiem w myśl zasady powszechności wpływającej na sprawność funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego, uczestnictwo w systemie odnosi się do wszystkich podmiotów, osób prawnych i fizycznych. Składka ubezpieczeniowa jest w tym przypadku jednym z elementów partycypacji osoby prywatnej w systemie.

9. E. Stroiński: *Ubezpieczenia majątkowe i osobowe w rolnictwie*, LAM, Warszawa 2006, s. 135.

10. S. Nahotko: *Ryzyko ekonomiczne w działalności gospodarczej*. Wyd. Oficyna Wydawnicza Ośrodka Postępu Organizacyjnego. Bydgoszcz 1997, s. 171.

szkód spowodowanych zdarzeniami naturalnymi. Coraz bardziej powszechny staje się pogląd, że ubezpieczenia od zdarzeń katastroficznych powinny być ogólnodostępne i obejmować wszystkie podmioty posiadające nieruchomości, które znajdują się w regionie zagrożenia gdzie wystąpiło lub istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia katastroficznego lub klęski żywiołowej (Wykres 8). Zakres świadczonych usług przez zakłady ubezpieczeniowe powinien być poszerzony przez nowy system ubezpieczeń od zdarzeń katastroficznych spowodowanych przez naturę.

Wykres 8. Podmioty, które powinny podlegać ubezpieczeniom od zdarzeń katastroficznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych na przełomie 2009/2010 r. Badania przeprowadzone na próbie badawczej 150 osób indywidualnych.

Podsumowanie

Zgodnie z Ustawą z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124, poz. 1152, ze zm.), ubezpieczenie obowiązkowe majątku rolników od ognia i innych zdarzeń losowych, traktowane jest jako jeden z elementów zarządzania bezpieczeństwem państwa, stanowi dobry przykład transferu skutków finansowych wystąpienia zagrożenia dla dużej grupy ludności. Obecnie taki system ubezpieczeń nie obejmuje jednak innych sektorów gospodarki. Zakres ubezpieczeń dla innych podmiotów jest dobrowolny, co w przypadku wystąpienia zdarzenia katastroficznego może spowodować duże utrudnienia w funkcjonowaniu podmiotu, a przy braku środków finansowych może doprowadzić do niemożliwości odbudowy zniszczeń. Przy jego obowiązkowym wprowadzeniu dla wszystkich podmiotów, następowałoby przesunięcie ciężaru pomocy poszkodowanym na zakłady ubezpieczeniowe, a przy jasnych i czytelnych procedurach zakłady te w sposób sprawniejszy i szybszy udzielałyby pomocy finansowej na odbudowę majątku trwałego ze zniszczeń. Taki pogląd ma duże uzasadnienie wobec budowanego systemu bezpieczeństwa, w którym winny partycypować organy administracji państwowej, instytucje i podmioty prywatne, a także osoby indywidualne. Na podstawie przedstawionych w artykule wyników badań, można wywnioskować, że należałoby wprowadzić na rynek ubezpieczeń nowy pakiet ubezpieczeń od zdarzeń katastroficznych spowodowanych przez siły natury. Należałoby wprowadzić także stosowne unormowania prawne, które popartyłby system. Akty prawne określiłyby zasady i procedury współpracy pomiędzy państwem, zakładami ubezpieczeniowymi oraz podmiotami. Wprowadzenie nowego systemu ubezpieczeń katastroficznych poprawiłoby bezpieczeństwo finansowe osób poszkodowanych w zdarzeniach katastroficznych spowodowanych siłami natury. Ludność poszkodowana miałaby możliwość odbudowania utraconego majątku. Koncepcja nowego systemu ubezpieczeniowego pozwoliłaby na finansowanie strat powstałych w wyniku zdarzeń katastroficznych gospodarstw domowych i innych podmiotów.

Wykaz źródeł:

- Kosowski B., *Sprawne i elastyczne zarządzanie w kryzysie*. Wyd. Dyfin. Warszawa 2008.
- Kosowski B., *Model systemu zarządzania kryzysowego szczebla wojewódzkiego*. Wyd. SGSP. Warszawa 2007.
- Nahtoko S., *Ryzyko ekonomiczne w działalności gospodarczej*. Wyd. Oficyna Wydawnicza Ośrodka Postępu Organizacyjnego. Bydgoszcz 1997.
- Stroiński E., *Ubezpieczenia majątkowe i osobowe w rolnictwie*, LAM, Warszawa 2006.
- Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124, poz. 1152, ze zm.).

System of financing losses incurred by people as a result of catastrophic events in view of empirical research – Summary

Natural hazards have always existed, posing threat to people, animals and plants. Recently, they have often troubled Poland, seriously affecting various sectors and fields of human activity. Compensations paid by the state, cheap loans and donations do not satisfy victims' needs. For this reason, the author, who uses empirical research into insurance of natural persons against catastrophic events or natural disasters as a basis for his opinions, joins the discussions on creating a systemic solution thanks to which financial assistance would be immediately provided to victims.

ANETA KUŁAKOWSKA-BICZ jest doktorantką na podyplomowych studiach doktoranckich w zakresie zarządzania ryzykiem w Akademii Finansów. Od 1999 roku zatrudniona w Szkole Głównej Służby Pożarnej. Jest oficerem Państwowej Straży Pożarnej.

Recenzenci: prof. dr hab. Irena Jędrzejczyk, dr Krzysztof Łyskawa.